

Література

1. Третяк А.М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування / А.М. Третяк, В.М. Другак. – К. : Вид-во ЦЗРУ, 2003. – 337 с.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р., № 2755 // Офіційний вісник України : укр. інформ. бюлетень. – 2010. – № 92, т. 1. – Ст. 3248.
3. Шульга Т. Земельний податок як джерело бюджетних доходів: проблеми теорії і практики / Т. Шульга // Юридичний вісник. – 2009. – № 2(28). – С. 47-51.
4. Держкомзем України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dkzr.gov.ua>.
5. Мартин А.Г. Платність сільськогосподарського землекористування в Україні потребує реформування / А.Г. Мартин, В.В. Лісецький // Землеустрій і кадастр : наук.-виробн. журнал. – К. : Вид-во ДП "Головний науково-дослідний та проектний інститут землеустрою". – 2012. – С. 50-55.
6. Лупенко Ю.О. Агрохолдинги в Україні та заходи з унормування її посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності / Ю.О. Лупенко, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК : міжнар. наук.-виробн. журнал. – 2013. – № 7. – С. 5-21.

Ибатуллин Ш.И., Гадайчук В.М., Бокоч В.В. Направления усовершенствования платности землепользования в Украине

Проанализирован существующий механизм платы за землю и обоснована необходимость его усовершенствования. Осуществлен расчет потенциальных научно обоснованных ставок земельного налога с указанием дополнительных поступлений в бюджет в случае их утверждения. Как характерная черта землепользования и отдельная часть механизма платы за землю рассмотрена арендная плата. Изменения условий землепользования, переход экономики страны на рыночные принципы, что обуславливает капитализацию природных ресурсов и качественное состояние ресурса, требуют пересмотра существующих величин ставок земельного налога и арендной платы.

Ключевые слова: плата за землю, земельный налог, ставка земельного налога, арендная плата, сельскохозяйственные угодья, функции земельного налога.

Ibatullin Sh.I., Gadajchuk V.M., Bokoch V.V. Directions of improvement of land use payment in Ukraine

The existing mechanism of land payment and the necessity to improve it have been analyzed in the article. Calculation of potential science-based land tax rates, indicating additional revenues, if they installed, was performed. Land rent is considered as a characteristic feature of the land and a separate part of the mechanism of payment. Changes in land use conditions, the transition to market economy principles, resulting in the capitalization of natural resources and their qualitative state require a revision of the existing values of the land tax and rent.

Keywords: land payment, land tax, land tax rate, rent, agricultural land, land tax functions.

УДК 336.714

**Проф. О.З. Ватаманюк, д-р екон. наук;
магістр М.В. Бундзило – Львівський НУ ім. Івана Франка**

**РЕЗУЛЬТАТИ І ПЕРСПЕКТИВИ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО
ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ**

Проаналізовано динаміку розвитку інститутів спільного інвестування (ІСІ) в Україні напередодні фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. та у роки виходу з неї. Показано, що навіть у найуспішніший період вітчизняні ІСІ не стали реальною альтернативою банківським депозитам. З'ясовано основні перешкоди на шляху формування ефективної системи спільного інвестування в Україні.

Ключові слова: інститути спільного інвестування, компанії з управління активами, інвестиційні фонди.

Важливою передумовою забезпечення стабільного підґрунтя для сталого зростання економіки є формування ефективних каналів переміщення грошових

коштів від заощадників до позичальників. Для економіки України, де, за різними оцінками, на руках у населення знаходиться від 40 до 70 мільярдів доларів США, це завдання залишається одним із ключових. Перспективним напрямом його вирішення є докладання належних зусиль для швидкого розвитку фондового ринку і відповідної інфраструктури, ефективне функціонування яких значно розширить можливості для залучення коштів вітчизняних заощадників підприємствам реального сектору та уряду країни.

Вагомим компонентом системи фінансового посередництва у країнах із розвиненою економікою є інститути спільного інвестування (далі – ІСІ), які пропонують доступ до ринків цінних паперів заощадникам, що володіють навіть незначними вільними коштами. ІСІ забезпечують цим індивідуальним інвесторам зниження трансакційних витрат, диверсифікацію ризику та інформацію, претендуючи на відносно незначну оплату за свої послуги. Придбанням акцій та сертифікатів інститутів спільного інвестування цікавляться, передовсім, схильні до ризику особи, які розглядають ІСІ як привабливу альтернативу банківським депозитам.

В Україні у тій чи іншій формі інститути спільного інвестування присутні вже майже два десятиліття. Аналіз їхньої діяльності здійснено у багатьох чимало публікаціях та регулярних аналітичних оглядах (див. напр. [1-3]). Мета пропонованого дослідження – проаналізувати особливості і чинники динаміки інститутів спільного інвестування напередодні кризи 2008-2009 рр. та у посткризовий період і з'ясувати основні перешкоди на шляху розвитку ефективної системи спільного інвестування в Україні.

Основи нормативно-правової бази діяльності інститутів спільного інвестування в Україні було закладено на початку 1994 р., коли указом Президента "з метою забезпечення функціонування фондового ринку і обігу приватизаційних паперів" було затверджено Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії [4]. Тобто, поява ІСІ на цьому етапі зумовлювалася потребою забезпечення дієвого інструментарію масової приватизації. Інвестиційні фонди і взаємні фонди інвестиційних компаній акумулювали приватизаційні майнові сертифікати громадян, купували на них акції приватизованих підприємств і формували власні портфелі активів. Наприкінці 1990-х рр. стало очевидно, що тодішні ІСІ загалом виконали покладену на них посередницьку функцію у приватизаційних процесах і значною мірою вичерпали свій потенціал.

Новий етап у розвитку системи спільного інвестування в Україні розпочався з ухваленням у березні 2001 р. Закону України "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)" [5]. Закон передбачав можливість виходу із бізнесу або трансформацію наявних ІСІ і створював умови для появи нових – корпоративних і пайових інвестиційних фондів. Він запровадив серйозні вимоги до учасників ринку спільного інвестування та управління активами (КУА), багаторівневий контроль за діяльністю компаній з управління активами, жорсткі норми диверсифікації та інші обмеження, відкрив додаткові можливості для діяльності венчурних фондів [6]. ґрунтовне удосконалення законодавчо-нормативної бази на фоні відновлення з 2000 р. економічного зростання в Україні створило сприятливі умови для динамічного розвитку спільного інвестування, що почало відчутно даватися взнаки вже у 2003 р.

Період 2003-2007 рр. став дуже успішним для інститутів спільного інвестування в Україні. Кількість компаній з управління активами зросла з 5 станом на кінець 2002 р. до 334 на кінець 2007 р., кількість фондів у їх управлінні збільшилася, відповідно, з 6 до 834, а вартість активів в управлінні перевищила 40 млрд грн¹. Особливо ефектно виглядають результати 2007 р., коли на фоні зростання фондового індексу ПФТС на 135,3 % вартість активів ІСІ збільшилася на 137,9 %, зокрема венчурних фондів на 131 %, закритих (не венчурних) на 158,5 %, інтервальних на 679,9 % і відкритих на 821,8 %.

Водночас треба зазначити, що левова частка активів ІСІ у цей період (звичай, понад 90 %) припадала на венчурні фонди, які меншою мірою відповідають класичному розумінню спільного інвестування і часто використовуються у вітчизняній економіці для оптимізації оподаткування². Сектор венчурних ІСІ не помітив кризи 2008-2009 рр., вартість його чистих активів з того часу зросла ще учетверо і досягнула наприкінці 2012 р. 129,5 млрд грн. Надалі зосередимо увагу на аналізі не венчурних інститутів спільного інвестування.

У таблиці подано основні дані щодо сектору не венчурних ІСІ у 2007 р.

Табл. Сектор не венчурних ІСІ у 2007 р. [2]

Показники / типи фондів	Відкриті	Інтервальні	Закриті (не венчурні)	Разом
Вартість чистих активів, у млн грн.	463,18	241,82	2414,90	3119,90
Приріст ВЧА, у %	647,55	552,33	124,05	165,11
Середня дохідність, у %	66,20	52,30	83,99	---
Частка витрат у ВЧА, у %	1,28	2,18	1,42	---
Частка фізичних осіб-резидентів у ВЧА, %	41,48	73,84	30,59	36,25
Частка юридичних осіб-резидентів у ВЧА, %	5,64	21,41	60,59	49,02

Як видно з таблиці, приріст вартості чистих активів (ВЧА) не венчурних фондів забезпечувався як припливом коштів нових вкладників, так і високою дохідністю, яка у кілька разів перевищила дохідність депозитів у вітчизняній валюті (15 %). Підвищення рівня конкуренції, спричинене швидким зростанням кількості новостворених ІСІ, зумовило значне зменшення частки витрат КУА у вартості чистих активів, особливо помітне у відкритих (1,28 % проти 2,90 % у 2006 р.) та інтервальних (2,18 % проти 3,64 %) фондах. Основними вкладниками коштів у не венчурні ІСІ були юридичні особи-резиденти, які здебільшого обирали закриті фонди, натомість фізичні особи-резиденти надавали перевагу інтервальним фондам.

Своєрідними символами найуспішнішого досі часового періоду для вітчизняних ІСІ стали результати діяльності двох інвестиційних фондів компанії з управління активами Кінто. Закритий недиверсифікований корпоративний інвестиційний фонд "Синергія" (період діяльності: 20.03.2003-20.03.2006) забезпечив зростання вартості чистих активів у розрахунку на одну акцію з 10000 грн. до

79937,6 грн.; це дало змогу виплатити акціонерам 71922,46 грн. на одну акцію, що означало середньорічну дохідність (з урахуванням податків та комісійних КУА) на рівні 79,3 %. Закритий недиверсифікований корпоративний інвестиційний фонд "Синергія-2" (період діяльності: 30.05.2005-28.02.2008) забезпечив зростання ВЧА у розрахунку на одну акцію з 10000 грн до 52094,69 грн; акціонери отримали виплати у розмірі 45853,11 грн на одну акцію, що означало середньорічну дохідність (з урахуванням податків та комісійних КУА) на рівні 71 % [8].

Однак, незважаючи на надвисокі темпи зростання протягом 2003-2007 років, вклади в інститути спільного інвестування не стали реальною альтернативою банківським депозитам. Обсяг активів усіх ІСІ досягнув у 2007 р. позначки у 5,8 % ВВП проти 39,9 % для коштів, залучених банками, але частка у ВВП активів не венчурних ІСІ була ще на порядок меншою. 2008 р. відзначився приходом гострої фінансово-економічної кризи, обвалом фондового ринку в Україні майже на 75 % і зміною тенденцій у системі не венчурних ІСІ.

Сумарна вартість чистих активів не венчурних інститутів спільного інвестування у 2008 р. ще зросла майже на 30 % – інвестори спершу не втрачали оптимізму і вважали обвал ринку акцій лише корекцією, яка дещо затягнулася. Проте вже у другому кварталі вартість чистих активів відкритих та інтервальних фондів знизилася, і з того часу цей сегмент ринку ІСІ перебуває у стагнації (див. рис. 1). Станом на кінець 2012 р. частки ВЧА відкритих та інтервальних фондів у сумарній ВЧА не венчурних ІСІ знизились відповідно до символічних 1,64 % та 1,6 %.

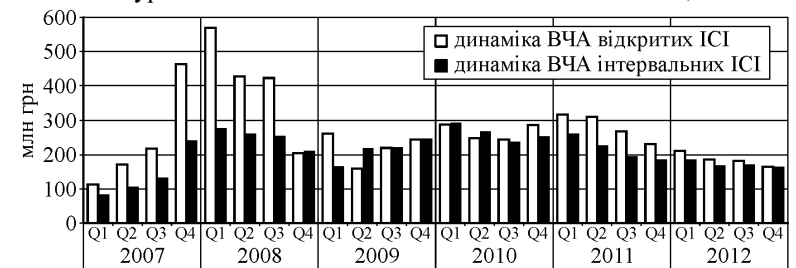

Рис. 1. Динаміка ВЧА відкритих та інтервальних ІСІ в Україні

Основною причиною такої динаміки вартості чистих активів інститутів спільного інвестування стала динаміка дохідності (див. рис. 2). Після катастрофи у 2008 р. (-30,33 % в середньому для відкритих і -35,15 % для інтервальних фондів) у 2009-2010 рр. ситуація поліпшилася, проте у 2011-2012 рр. інвестиції у такі ІСІ знову виявилися глибоко збитковими (відповідно -21,5 % та -12,6 % для відкритих і -18,6 % та -12,1 % для інтервальних). Для порівняння, депозити у вітчизняній валюті забезпечили вкладникам прибуток за цей період у 17,4 % (2011 р.) та 21,3 % (2012 р.). Як наслідок, залишається все менше інвесторів, які ще вірять у потенціал ІСІ; відповідно, понад 80 % зниження ВЧА відкритих фондів у 2012 р. припало на вплив коштів.

Водночас у 2007-2012 рр. простежувалося достатньо динамічне зростання закритих не венчурних ІСІ в Україні – вартість їх чистих активів зросла з 2,4 млрд грн до майже 9,5 млрд грн. Проте це зростання значною мірою "пройшло мимо"

¹ Звідси і надалі усі подані числові дані, на які немає безпосередніх посилань у тексті, запозичено з офіційного сайту Української асоціації інвестиційного бізнесу (УАІБ) або розраховано на підставі статистичних даних з цього сайту ([2]).

² На погляд багатьох фахівців, переважна більшість венчурних фондів в Україні виконує дві основні функції: оптимізація управління активами та зниження податкового навантаження. Див. напр. [7].

громадян України: частка фізичних осіб-резидентів у ВЧА цих фондів на кінець 2012 р. становила лише 23,1 %. До того ж, у першому півріччі 2013 р. вартість чистих активів закритих ІСІ також стрімко зменшилася – аж на 13,8 %.

Рис. 2. Порівняльна дохідність ІСІ та банківських депозитів в Україні

Сьогодні учасники ринку ІСІ покладають надії на новий закон про інститути спільного інвестування, який набуде чинності з 1 січня 2014 р. [9]. Ключовою його перевагою вважають усунення частини обмежень щодо диверсифікації інвестицій за допомогою запровадження так званих спеціалізованих та кваліфікаційних інститутів спільного інвестування (досі багато представників КУА стверджують, що в умовах гострої нестачі якісних і надійних цінних паперів на вітчизняному фондовому ринку суворі вимоги щодо диверсифікації активів надмірно сковують їхні дії). Водночас інвестори вже на етапі вибору конкретного ІСІ матимуть достатньо інформації для оцінювання потенційних ризиків і прибутковості вкладених коштів з огляду на характеристики активів, в які інвестує цей фонд.

Істотним позитивним моментом після ухвалення згаданого закону влітку 2012 р. називали той факт, що залишалося ще цілих півтора року на приведення у відповідність із ним чинної нормативної бази і розроблення низки додатково необхідних для ефективного функціонування усієї системи спільного інвестування нормативно-правових актів. Проте сьогодні, через рік після цієї важливої події, оптимізму значно поменшало. Натомість упродовж літа 2013 р. достатньо несподівано з'явилися законодавчі ініціативи, які можуть вкрай негативно вплинути на перспективи ІСІ в Україні.

Проект закону щодо внесення змін до Податкового кодексу, підготований Міністерством доходів і зборів, передбачає докорінні зміни чинної системи оподаткування інститутів спільного інвестування. Запропоновано виключити з переліку доходів, які не враховуються під час визначення податкової бази для сплати податку з прибутку, суми коштів, залучені інститутами спільного інвестування та доходи від операцій з активами ІСІ, а також застосовувати акциз до операцій з інвестиційними сертифікатами. Такі заходи стосуватимуться не лише венчурних, але і не венчурних фондів, що суперечить загальноприйнятим у світі підходам до оподаткування інститутів спільного інвестування.

На небезпеку, пов'язану з цими змінами, вказала Українська асоціація інвестиційного бізнесу (УАІБ) – саморегульована недержавна організація, яка об'єднує усі вітчизняні компанії з управління активами, наголосивши, що реалі-

зація запропонованих норм "матиме руйнівні наслідки для економіки України внаслідок масового відтоку капіталу, заморожування інвестиційних процесів, зменшення доходів бюджету та стрімкого погіршення інвестиційного іміджу України" [10]. Про серйозність ситуації опосередковано свідчить і той факт, що позицію професійних учасників ринку підтримав державний регулятор – Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку (НКЦПФР) [11].

Водночас НКЦПФР, зі свого боку, також "відзначилася", схваливши на початку серпня Концепцію проекту Закону України "Про Фонд гарантування інвестицій на фондовому ринку" [12]. Ухвалення подібного документа обґрунтовують необхідністю виконання зобов'язань України щодо приведення вітчизняного законодавства у відповідність до вимог Європейського Союзу, зокрема з Директивою 97/9/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 3 березня 1997 року "Про схеми компенсації інвесторам" [12, с.1]. У законопроекті запропоновано встановити обсяг компенсації інвесторам-фізичним особам на рівні 90 % від суми втрачених інвестицій, а максимальну суму компенсації – 210 000 грн. [12, с.6]. Результатом створення такого механізму захисту має стати підвищення довіри населення до інвестицій за допомогою інструментів фондового ринку і створення сприятливих умов для сталого розвитку ринку цінних паперів.

Натомість представники УАІБ наголошують, що запропонована законопроектом схема створення і функціонування Фонду гарантування інвестицій на фондовому ринку насправді суперечить міжнародному досвіду і не відповідає згаданій Директиві "як в частині окреслення кола осіб та інвестиційних послуг, на які поширюється дія цієї Директиви (зокрема щодо нерозповсюдження запропонованих механізмів на діяльність ІСІ), так і в частині визначення підстав для отримання інвестором покриття з відповідної компенсаційної схеми" [13]. Законопроект не здобув підтримки під час круглого столу за участі професійних учасників ринку та міжнародних експертів. Проте альтернативний варіант концепції, який відповідав нормам європейського законодавства, НКЦПФР відхилила.

Розробники згаданого законопроекту у НКЦПФР проводять паралелі зі створенням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, який свого часу відіграв важливу роль у стабілізації діяльності банківської системи в Україні. Проте відмінності тут є очевидними і принциповими. Інвестування у цінні папери, за визначенням, пов'язані з ризиком; згідно з чинним законодавством КУА не беруть зобов'язань повернути інвесторові вкладені кошти, не гарантують і не мають права гарантувати певний рівень прибутковості інвестицій. Серед інших дискусійних положень законопроекту – недиверсифікованість розмірів внесків КУА у такий Фонд (незалежно від якості активів, в які інвестують кошти), очевидна нестача коштів у Фонді запропонованих розмірів внесків і необхідність бюджетного фінансування, значні адміністративні витрати його діяльності, розпливчастість підстав для отримання компенсаційних виплат інвесторами-невдахами.

Загалом, як підсумовує УАІБ, створення Фонду гарантування інвестицій на фондовому ринку на засадах, визначених у законопроекті, НКЦПФР "ніяким чином не забезпечить захисту інвестицій, а, навпаки, призведе до зменшення доходів інвесторів, дискримінації інвесторів – юридичних осіб, додаткових витрат професійних учасників ринку та утворення ще однієї бюрократичної структури" [13].

Як видно з проведеного аналізу, цінні папери інститутів спільного інвестування в Україні не змогли стати реальною альтернативою банківським вкладом як інструмент заощадження населення. Сьогодні перспективи вітчизняних інститутів спільного інвестування, а особливо не венчурних, викликають обґрунтоване занепокоєння. Період динамічного п'ятирічного зростання з розгортанням фінансово-економічної кризи 2008-2009 рр. змінився періодом стагнації, який, вочевидь, надто затягнувся. Для зміни ситуації на краще потрібно, передовсім, вирішити низку за давніх проблем: сформувати врешті-решт стратегічне бачення важливості фондового ринку для забезпечення сталого зростання вітчизняної економіки; впорядкувати нормативно-правову базу розвитку ринку цінних паперів та супутньої інфраструктури; відмовитися від ухвалення несистемних та непередбачуваних рішень, спрямованих виключно на вирішення поточних завдань.

Література

1. Ін-ти спільного інвестування в умовах глобалізації світових фінансових ринків. – Сер.: Міжнародний бізнес / В.А. Вергун, О.І. Ступницький, В.М. Коверда, Т.В. Волковинська. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2009. – 512 с.
2. Квартальні та річні огляди ринку ІСІ. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html.
3. Публічні ін-ти спільного інвестування. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ru-rik.com.ua/our-research/branch-reviews/1190>.
4. Положення про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії від 19.02.2004 р., № 55/94. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55/94>.
5. Про ін-ти спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди): Закон України від 15.03.01 р., № 2299-III. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>.
6. Сьогодні Закону України "Про ІСІ" виповнилося десять років. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://old.epravda.com.ua/press/2011/03/15/277006>.
7. Слободян О. Венчурний ІСІ – феномен вітчизняного спільного інвестування чи правова фікція? / О. Слободян. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://minfin.com.ua/blogs/jaglex/17255>.
8. Синергія // Кінто. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://kinto.com.ua/funds/synergy/finalresult.html>.
9. Про ін-ти спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 р., № 5080-VI. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/закон України про ін-ти спільного інвестування](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/закон%20України%20про%20ін-ти%20спільного%20інвестування).
10. УАІБ: зміни до Податкового кодексу в нинішній редакції призведуть до масового відтоку капіталу та заморожування інвестиційних процесів. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.uaib.com.ua/aktual_kua/183800.html.
11. Максимчук Н. С інвестиції снимають лишнее / Н. Максимчук. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.kommersant.ua/doc/22104112>.
12. Концепція проекту Закону України "Про Фонд гарантування інвестицій на фондовому ринку". [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.uaib.com.ua/files/articles/1865/53_4.doc.
13. УАІБ: Концепція законопроекту "Про фонд гарантування інвестицій на фондовому ринку" ґрунтується на хибних підходах і не забезпечить захисту інвесторів. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.uaib.com.ua/about_uuib/vectors/fond_gar/186556.html.

Ватаманюк О.З., Бундзило М.В. Результаты и перспективы институтов совместного инвестирования в Украине

Проанализирована динамика развития институтов совместного инвестирования (ИСИ) в Украине накануне финансово-экономического кризиса 2008-2009 гг. и в годы выхода из него. Показано, что даже в самый успешный период отечественные ИСИ не стали реальной альтернативой банковским депозитам. Определены главные препятствия на пути формирования эффективной системы совместного инвестирования в Украине.

Ключевые слова: институты совместного инвестирования, компания по управлению активами, инвестиционные фонды.

Vatamaniuk O.Z., Bundzylo M.V. Results and Prospects of the Mutual Investments Institutions in Ukraine

The dynamics of mutual investments institutions in Ukraine before and after the financial-economic crisis in years 2008-2009 is analyzed. It is shown that even during the most successful period domestic mutual investments institutions failed to become real alternative for the bank deposits. The main obstacles on the way of effective mutual investments system forming in Ukraine are considered.

Keywords: mutual investments institutions, asset management company, investment funds.

УДК 336.113:342.4

Проф. Б.А. Карпінський, канд. екон. наук –
Львівська державна фінансова академія

ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПАТРІОТИЗМ НАЦІЇ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ (ЧАСТИНА II)¹

Розглянуто сутність державотворчого патріотизму з позиції податкової домінанти. Вперше здійснено порівняльний аналіз конституцій щодо фінансового забезпечення державотворення. Проаналізовано еволюцію підходів до кількісної складової в українських конституціях. Вперше акцентовано увагу на тому, що нині не просто зменшується чисельність громадян України – найголовніше, з позиції стратегічних можливостей держави, зменшується чисельність платників податків. Обґрунтовано потребу введення в Конституцію України принципової парадигми щодо державотворчого патріотизму нації з позиції податкової домінанти.

Ключові слова: державотворчий патріотизм нації, фінансове забезпечення, конституційний лад, фінансові ресурси, податки, оподаткування, платники податків.

Аналіз окремих Конституцій щодо участі громадян у державотворенні в контексті податкової домінанти. Підкреслимо, що в такому контексті виділення кількісної домінанти державотворчого патріотизму нації – проблема не лише Конституції України. Так, окремі стратегічні аспекти щодо виділення та наголошування особливостей формування матеріальних засад конституційних положень не зауважили конституційники багатьох держав. На думку автора, така ситуація склалася насамперед тому, що правознавці, політики значною мірою протягують, лобіюють своє – власне бачення на основі не завжди високого розуміння та й фахового рівня у фінансово-економічній площині, акцентуючи і використовуючи при цьому політологічні або правознавчі засади та змішуючи акценти у теоретичну компоненту. Зокрема, в Україні такий наголос ставиться на правовому знаходженні рівноваги між гілками влади, що призводить до постійного взаємопоборювання та зміщення регульовальних акцентів (на думку кожної з сторін). Тому про ці проблемні положення знають і до них часто повертаються на різних рівнях управлінської вертикалі (звинувачуючи один одного у перевищенні прав). Водночас, проблема конституційного фінансового (податкового) наповнення державної скарбниці якось скромно затирається і замовчується за загальними патріотичними лозунгами та міжпартійною "тріскотнею".

¹ Продовження. – Част. I у вип. 22.12 цього збірника